

Bojár Iván András megnyitóbeszéde

Amikor egy ilyen kiemelkedő életművet, amilyen Molnár Farkasé, közel száz év után előveszünk, becses lapjait finom selyempapírok közül, éji sötétet garantáló dobozok mélyéről kibontunk, szinte önkéntelen cselekszünk. Tudjuk, hogy fontos, tudjuk, hogy a molnári életművet is determináló Bauhaus, sőt lassan az ő életében is aktuális centenárium ideje van. Ez elegendő ok. Fontos, tudjuk és újraszemlézzük munkássága tárgyi kincseit.

Mégis azon gondolkoznék el így száz esztendő után, hogy mit jelent most az a modernitás, amelyben Molnár Farkas életműve fogant, melynek ő volt talán legtisztább hazai képviselője.

Mit jelentett a modern, a felpörgő elsővilágháborús hadiipar műszaki innovációit követő vadonatúj életformát ígérő békeévekben, mit jelentett a jövőbe vetett akkori pozitív meggyőződés, mely a korszellemet áthatotta? S mindezt hogyan látjuk ma, a modernitásban fogant ipari civilizáció vészterhes talán-talán utolsó napjaiban?

Nemcsak személyében Molnár, de az egész felvilágosodásból származó racionalizmus, majd az ebből következő szinte vallásos hit a technicista ember mindenható mivoltában, a 20. század első fele, az ő tevékenysége s egy ma már láthatóan távolodó gondolkodás lelkes időszaka volt.

Nincs egy hónapja, hogy a londoni Barbican Centerben konferenciát rendeztek *A vészhelyzet építészete* címmel. Az ottani előadók mindegyike megegyezett abban, hogy ha egy feltaláló ma lépne elő az ötlettel, hogy a vas és a beton együttes alkalmazása micsoda csodás lehetőségeket nyitna ki az építésben, az építészeti kifejezőeszközök terén, a feltalálót hazaküldenék.

A cementipar, a betongyártás, a modern épületekkel kötelezően együttjáró sokféle szállítmányozási szükséglet, a minderre ráépülő hihetetlenül környezetszennyező üvegipar, olyan megterheléssel jár, vagyis egy vasbeton épületnek olyan hatalmas a carbonlábnyoma, hogy legokosabb lenne mostantól kizárólag fa-építészetben gondolkozni. Ez volt ott a konklúzió.

Itt és most, Molnár csodálatos életműve mellett állva nehezen befogadható állítás, inkább csak feszültséget ébreszt a nézőben. Pedig van tanulsága.

E fenti érvelés ügyében nem törnék pálcát. Jelezni szeretném csupán azt a meglátást, hogy egy világhódító szellemiség, amilyen a racionalizmus, vagy egy elsőprő erejű módszer és bizony olykor stílus, amilyen a bauhausi szellemben megmutatkozó modern architektúra, lám csak, milyen hamar a kultúrtörténet befejezett lapjára tud kerülni. Molnár és korosztálya szabadlelkű irányt nyitott. Ők léptek be az új világba, s ez a történelmi, kultúrtörténeti érdem, ez nem vitás, tőlük többé el nem vehető. Ám az, hogy építészetüknek a technológiai oldala ilyen hamar kerüljön zárójelbe, erre még pár éve sem gondolhattott közölünk senki.

Molnár esetében, hiszen nagyformátumú, kimagasló képességű újító szellem volt, számolnunk kell azzal a társadalomfilozófiai megalapozottságú gondolkozásmóddal, amely épületeinek tájolásában, leginkább pedig belső térkialakításában érvényesül. Azt a nagyon szakmaiatlan dolgot állítom ezzel, hogy ha Molnár házai nem vasbeton, hanem faszerkezetes technológiával keletkeztek volna, azok akkor is nagyon jólműködő, harmonikus és funkcionális épületek lennének, hiszen tervezői gondolkodása nem a technológia rabságában működött, hanem azt a maga elvei alá hajtva tudta gyönyörűen alkalmazni.

E gondolatjátéknak pusztán egyetlen célja van: bizonyítani, hogy Molnár építésze, módszertani, technológiai s esztétikai rendszere akkor sem avuló, ha épp egy nagyon radikálisan változó korban sok bennünket körülvevő alapvetést kell újragondolnunk.

Nemcsak ma megélhető centenáriumi múltja, de életének jelene sem volt fordulatoktól, eszmeáramok sodrásától mentes. Az a röpké negyed század, amely alatt kiteljesítette tehetségét, alkotóerejét, igencsak vészterhes és problémás időszak volt. Saját szakmájához való kapcsolata is megterhelt volt, hiszen bauhauslerként nehezen fogadták be az úri hivatásba, majd még kétszer ki is rakták az építész kamarából. Szakmagyakorlása sem volt tehát olyan magától értetődő, ahogyan most a tisztelgő utókor gondol rá.

Talán ennek is, valamint szakadatlan újat kereső szellemének is köszönhető, hogy még a hivatás kérdése sem volt szigorúan zárt a számára: festőművészként, grafikusként, szerzőként egyaránt működött, e területek benne egymás kiegészítői, nem ütközőelemei voltak. És hát a kornak is: nemcsak a nagyok, Gropius, Breuer, hogy a hajdani pécsi pályatársak legmesszebb jutott alakját is említsem, és nemcsak Le Corbusier, ki Molnár várostervezői gondolkozásán hagyott erős nyomot, egyikük sem gondolkozott műfajilag zártan. A modern szellemet minden mozdulatukban, elmevillanásukban hordozták, képviselték. A 20. századi magyar művészet, társadalomfilozófia, építészet nagy alakja volt. Nélküle összehasonlíthatatlanul szegényebbek lennénk. Alakját, életműve gazdagságát időről időre elő kell vennünk ahhoz, hogy a mindenkori jelen sajátos viszonyaira okosabban tudjunk rápillantani.